

Kuran-ı Kerim Çevre Dersi Veriyor

Prof. Dr. Kâzım UYSAL

Kuran-ı Kerim, insanları asırlar öncesinden çevre konusunda ikaz etmiş, dikkatleri çevre üzerine çevirmiştir. O bir fen kitabı değildir. Ancak fen bilimlerine ait temel hususlardan da bahseder. O'nun çevre hakkında bildirdikleri zaman geçtikçe daha iyi anlaşılacaktır. Hele insanlığı ve bütün dünyayı ilgilendiren meselelerde yüce kitabımızın söz söylememesi, tavsiyelerde bulunmaması düşünülemez.

Kirlenme, tabii dengelerin bozulması, tür çeşitliliğinin azalması gibi onlarca sayabileceğimiz çevre problemleri, bu asırda meydana geldi ve olumsuz etkileri zaman geçtikçe daha da ağır hissediliyor. Bu problemlerin, çok değil, yüz yıl önce pek farkında değildik. Bu son asırda teknolojinin hızla gelişmesi, insanın hayat tarzını da değiştirdi. Aşırı tüketimin teşvik edilmesi, israfı arttırdı. İsraf ise, tabii kaynakların aşırı sömürülmesine sebep oldu. Çok kazanabilme, rekabet edebilme gibi ekonomik kaygılar insanın çevreyi geri plana itmesine sebep oldu. Kısaca insan, kâinatta geçerli olan iktisat, adalet, temizlik gibi fitrat kanunlarına riayet etmediğinden, günümüzün ağır çevre problemlerinin ortaya çıkmasına sebep oldu. Çevre kirliliğinden ölümlerin ve ağır hastalıkların artması gibi ciddi bedeller ödeyince, konunun ne kadar önemli olduğu anlaşıldı. Zarar gördükten sonra çevreye olan hassasiyetimiz arttı. Oysa yüce kitabımız asırlar öncesinden çevre problemlerinin meydana gelmemesi için prensipler koymuş, ikazlarda bulunmuştur.

Her canlının önemli görevleri vardır

Çevre problemlerinin temel sebeplerinden birisi, insanın bencilliğidir. Menfaatimiz olan varlıklara değer verdik, doğrudan fayda sağlayamadığımız varlıkları ise, gereksiz saydık ve bunlara önem vermedik. Hâlbuki bugünkü çevreci anlayışa göre, tabii dengelerin işleminde her canlının önemli görevleri vardır ve asla önemsiz değildir. Yüce Kitabımızda her canlının Allah'ı zikrettiği belirtilir. Mesela bir ayette şöyle denir; *“Göklerde ve yerde olan varlıkların, sıra sıra uçan kuşların Allah'ı tespih ettiğini görmez misiniz? Her biri kendi niyaz ve tespihini bilir”*.¹ Yaratıcıyı tespih ettiğine göre, her şey değerlidir, kutsaldır. Bundan dolayı canlı varlıkların rastgele veya zevk için öldürülmesi yasaklanmıştır. Bunu bilen İslam büyükleri, karıncaya bile ayak basamaz hale gelmişler, yürürken karıncaları ezmek için özen göstermişlerdir. Bu çevreci yaklaşımı, günümüzde takdir etmeyen yoktur. Yüce Kitabımıza kulak verip her canlıya Rabbini zikreden bir varlık olarak bakabilseydik, gereksiz yere, sanat harikası ve bilemediğimiz onlarca ve belki yüzlerce görevi olan bu küçücük canlıları yok edebilir miydik?

Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz

Günümüz çevre problemlerinin diğer önemli bir sebebi de insanoğlunun tatminsizliği, hırsı ve israfıdır. İnsanın gereksiz yere harcamaları, eskiyi atması, hep iyiyi talep etmesi, israfı beraberinde getirmiştir. Böylece tabii kaynaklar aşırı sömürülmüş, üretim artmıştır. Kârlı üretim yapmak ve rekabet gücünü arttırmak için de çevreye duyarlılık göz ardı edilmiş, atıklar şuarsuzca çevreye bırakılmıştır. Bu da hava, toprak ve su kirliliğini beraberinde getirmiştir. Kirlenen hayat ortamlarındaki tabii dengeler bozulmuş, dünyamızı şenlendiren bitki ve hayvan türleri kaybolmuştur. Daha hiç tanıyamadığımız, ismini bile koyamadığımız canlıların nesli tükenmiştir.

İşte şefkatli Rabbimiz çevre problemlerine maruz kalmamamız için Yüce Kitabında tekrar tekrar israftan kaçınmamızı emreder. Bu konuda birçok ayet olmakla birlikte bir ayette şöyle denir: *'Yiyiniz, içiniz; fakat israf etmeyiniz. Allah israf edenleri sevmez.'*² Bu ferman dikkate alınıp israftan kaçınılsaydı, tabii kaynaklar böylesine sömürülür müydü? Çevremiz bu kadar kirletilir miydi?

Kuran-ı Kerim'de çevre dengesi tanımlanır, bu dengede her varlığın önemli olduğu belirtilir. Bununla ilgili birçok ayet vardır. Mesela bir ayette; *'Şüphesiz biz her şeyi bir ölçüye göre yaratmışızdır'*³ buyruluyor. Bu ayetle sistemde manasız hiçbir şeyin olmadığı, her şeyin önemli olduğu vurgulanır. Son zamana kadar insanlarca değersiz, hatta muzır addedilen karınca, arı, sinek, örümcek gibi canlılara Kuran-ı Kerim'de çok önem verilir. Hatta bu hayvan adları ile sureler bile vardır. Oysa tabiiatta her canlının kıymetli olduğu, tabii dengelerde önemli görevler ifa ettiği daha yeni sayılabilecek bir anlayıştır.

Çevreye yaptıklarımızın bir kısmını acı bir şekilde tadıyoruz

Kuran-ı Kerim her canlının dengenin bir parçası olduğunu vurgulamakla kalmaz, aynı zamanda bu dengenin korunması gerektiğini de bildirir ve bizi şöyle ikaz eder; *'O göğü yükseltmiştir, dengeyi koymuştur. Artık dengeye tecavüz etmeyin. Dengeyi doğru tutun, dengeyi bozmayın.'*⁴ İnsanoğlu bu ikazı duymamış, hırsının, açgözlülüğünün kurbanı olmuş ve üzerinde yaşadığı dünyanın hassas dengelerini bozmuştur. Tabii dengelerin bozulması ise, günümüzün onlarca çevre problemini meydana getirmiştir.

Çevre dengelerinin bozulması sonucu en çok zararı insanın göreceği yüzyıllar önce bildirilmiş, açıkça günümüz tasvir edilerek insanlık ikaz edilmiştir. Bu husus İlahi Ferman'da şöyle geçer; *'İnsanların elleri ile işledikleri yüzünden karada ve denizde bozulma çıkar. Allah da belki geri dönerler diye yaptıklarının bir kısmını kendilerine tattırır.'*⁵

Evet, kirlittik. Soluduğumuz havanın bileşimini değiştirdik, zehirli hava solumaya başladık. Kara ve denizlerde doğal dengeleri bozduk. Kirlettiğimiz maddeler besin zinciri ile gıdalarımıza geçti. Gıdalarımız ağır metaller, zirai ilaçlar, hormonlar, antibiyotikler vs. gibi insan kaynaklı kirleticilerle

kirlendi. Şimdi ise yaptıklarımızın bir kısmını acı bir şekilde tadıyoruz. Çeşit çeşit hastalıklarla boğuşuyoruz. Yüzlerce kanser çeşidi ile karşılaşılıyor. Sağlık giderlerimiz o kadar arttı ki, devlet bütçelerinin büyük bir kısmı sağlık giderlerine ayrılır oldu. Evet, yaptıklarımızı tadıyor, ettiklerimizi çekiyoruz. İlahi ikaza kulağımı tıkayan, apaçık delillere gözünü kapayan insanoğlu daha ahirete gitmeden bunun cezasını çekiyor, bedelini ödüyor. Gözümüzü açalım, yukarıdaki ayete tekrar kulak verelim. Rabbimiz bunca ettiklerimize karşı yine de açık kapı bırakmış. Bu çektiklerimiz; yanlışlarımızı görüp, isyan ve zulmümüzün farkına varıp dönebilmemiz için ikaz mahiyetinde imiş. Rahmeti bol Rabbimiz nedamet edip, tövbe etmemiz için açık kapı bırakmış, belki dönerler diye.

Uygulamalı çevre dersi

Hac ibadeti esnasında ihramlıyken canlıyı öldürmek ve zarar vermek yasaklanmıştır. Bir ağaçtan yaprak koparmak bile yasak edilmiştir. Ayrıca bazı aylarda savaşmak da men edilmiştir. Bu özel zamanlarda canlıya zarar veren ve öldürenler için ağır cezalar konulmuştur. Bunun bir amacı da; Müslümanların çevreci olmaları için eğitilmesidir. Bizim dinimiz uygulamalı olarak canlıya ve tabiata zarar vermemeyi öğretiyor, ruh ve hisleri terbiye ediyor. Hangi toplumda yeşil bir yaprağın koparılmasının, küçük bir canlının öldürülmesinin yasak olduğu özel yerler ve zamanlar vardır? Bizim dinimizin öğretileri çağlar öncesinden bütün zamanlara ışık tutacak mahiyettedir. Asırlar öncesinden doğaya saygının, canlıyı korumanın en güzel örnekleri gösterilmiş, ekoloji biliminin temel kuralları belirlenmiştir.

Her varlık kâinat kitabının bir ayetidir

Müslümana göre Kuran-ı Kerim gibi, Dünya da Allah'ın kitabıdır. Kuran-ı Kerim Allah'ın Kelam sıfatının, Dünya da Kudret sıfatının eseridir. Her varlık o büyük kitabın bir ayetidir, incelenip manası anlaşılması için yazılmıştır. Canlılar ise, varlık ayetleri içinde en açık olanları, Allah'ın isimlerini en parlak gösterenleridir. Her canlı belli bir ölçüye, düzene ve adalete göre yaratılmıştır, yani hikmetsiz değildir, vazifesiz olamaz. Bundan dolayı Kuran-ı Kerim'e gösterilen saygı Allah'ın Kudret eseri olan canlılara da gösterilmelidir. Onun içindir ki; tabiat ve içindeki tüm varlıklar yaratılış gayesi dışında kullanılmamalı, zevk ve eğlence için zarar verilmemeli, gereksiz yere öldürülmemelidir.

Sonuç olarak,

İnsanlık, yaklaşık on dört asır önce gönderilen Kur'an'ın çevre ile ilgili uyarı ve ikazlarını dikkate almadı. Şimdi ise bunun ağır bedellerini ödüyor. Kurtuluşumuz ise; yaptığımız yanlışları dönmek, ilahi emir ve tavsiyelere uymakla mümkündür.

Kaynaklar

1. Nur, 41

2. Araf, 31

3. Kamer, 49

4. Rahman, 7,8,9

5. Rum, 41